

Отримано: 4 грудня 2019 року

Прорецензовано: 9 грудня 2019 року

Прийнято до друку: 11 грудня 2019 року

e-mail: a.pichakhchy@mdu.in.ua

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-8(76)-71-73

Пічахчи О. В. Роль мовної економії в словотворенні новогрецької мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 8(76), грудень. С. 71–73.

УДК: 811.14'06'373.611(045)

Пічахчи Олена Володимирівна,
старший викладач кафедри грецької філології та перекладу
Маріупольський державний університет

РОЛЬ МОВНОЇ ЕКОНОМІЇ В СЛОВОТВОРЕННІ НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ

Статтю присвячено дослідженню проблем, причин та принципів мовної економії, їх впливу на процеси творення слів новогрецької мови, оцінюванню та формулюванню твердження стосовно впливу користування засобами економії мовних зусиль на систему новогрецької мови на матеріалі мовних праць провідних грецьких. Актуальність проблеми зумовлена загальною тенденцією сучасних лінгвістичних досліджень до аналізу сучасного стану фонетичної, граматичної, лексичної та синтаксичної підсистем мови в сукупності всіх її складників. Розкриття сутності та виявлення закономірностей та суперечливих питань стрімкого розвитку мови взагалі, новогрецької мови зокрема, визначено необхідністю систематизації та узагальнення основних принципів економії мовних зусиль що впливає на словотворення грецької мови. Найчастіше мовна економія проявляє себе у словотворенні лексичного складу новогрецької мови використанням скорочень, усічених форм та зрощень, що визначає подальші перспективи дослідження саме системи грецької мови саме у лексикологічному аспекті.

Ключові слова: мовна економія, економія мовних зусиль, засоби мовної економії, новогрецька мова, словотворення грецької мови.

Olena Pichakhchy,
Mariupol State University

THE ROLE OF LINGUISTIC ECONOMY IN WORD FORMATION OF MODERN GREEK

The article is devoted to the study of problems, causes and principles of linguistic economy, its influence on the processes of word formation of Modern Greek, evaluation and formulation of the statement regarding the influence of using the means of economy of linguistic efforts on the system of Modern Greek based on the material of linguistic works of the leading Greek authors. The relevance of the problem is due to the general tendency of modern linguistic studies to analyze the current state of phonetic, grammatical, lexical and syntactic subsystems of the language in the entirety of all its components. Disclosure of the essence and identification of patterns and contradictory issues of rapid development of the language in general, Modern Greek in particular is determined by the need to systematize and summarize the basic principles of economy of linguistic efforts that affect the word formation of the Greek language. The use of linguistic economy is regarded at all levels of the Modern Greek language is confirmed, which demonstrates a general tendency towards the universalization and simplification of the Greek language system. Most frequently, linguistic economy manifest itself in the word-formation of the lexical composition of the Modern Greek language by the use of abbreviations, truncated forms and fusion, which determines the further prospects for the study of the Greek language system precisely in the lexical aspect.

Key words: linguistic economy, economy of linguistic effort, means of linguistic economy, Modern Greek language, word formation of the Greek language.

Мова, як специфічний код спілкування членів суспільства, постійно змінюється, відповідаючи актуальним потребам як окремої людини, так і соціуму в цілому. Оцінюванню та особливо інтерпретації змін відповідно до різних факторів, які викликають чи впливають на мову під час її практичного застосування – саме цим **проблемним питанням** присвячено дослідження останніх років.

Мовні зміни грецької мови відзначено кількома етапами: у минулому вони ототожнювались із занепадом, за певних умов з прогресом мови, навіть із модою. Однак останні систематичні дослідження як історичної лінгвістики, так і багатьох інших суміжних дисциплін (типологія, соціолінгвістика тощо) дозволяють стверджувати, що зміни у мові, зокрема новогрецької, є суто творчим процесом [10, с. 174].

У всіх явищах мовної зміни, чи то нова фонетична форма, чи то зміна форми чи значення слів, утворюються нові елементи, а також і структури словосполучень та речень з метою відтворення нових ідей та концепцій або асимілювання та адаптації іншомовних запозичень потрібне специфічне кодування мови, незалежно від ступеня свідомої або несвідомої участі у зазначених процесах носія мови. [10, с. 175].

Одним із потужних стимулів, що викликають мовні зміни є тенденція, що отримала назву «мовної економії» (О. Есперсен) або «закону економії мовних зусиль» (А. Мартіне), оскільки лаконічність мови цінувалась ще з часів Давньої Греції, та давньогрецькі оратори приділяли багато уваги стислості, зрозумілості та раціональності добору мовних засобів і викладу інформації. Швидкий розвиток інформаційних технологій, зміни у соціальній та інших сферах суспільства обумовлюють прискорений темп життя сучасної людини, що безпосередньо відбиваються на мові [1, с. 139], саме цим визначається **актуальність** даного дослідження, а саме: вивченням причин, принципів та засобів мовної економії, у нашому випадку, новогрецької мови.

Осмислення проблем, пов'язаних із застосуванням принципів мовної економії на прикладі дослідження новогрецької як іноземної мови потребує **вирішення наукових та практичних завдань:**

– економія зусиль у мові та мовленні має універсальний характер, тобто застосовується на всіх рівнях мовної системи та вимагає додаткових знань культурологічного, соціокультурного, мовознавчого характеру від людини, яка, наприклад, на-

магається опанувати окрему іноземну мову (новогрецьку), тому потрібна постійна систематизація та оновлення принципів «економії мовних зусиль»;

– рівень (усвідомленого чи несвідомого) залучення мовця через розуміння засобів мовної економії до відбору та творення власних мовленнєвих структур у разі мовних змін, викликаних зіткненням двох, або навіть трьох мовних систем (наприклад, новогрецької – української – англійської) під час вивчення новогрецької мови, призводить до суб'єктивізації засобів мовної економії більш сучасних, або більш прозорих та виразних, що є продуктом творчого процесу на різних рівнях мови, наприклад, поява нових слів, новоутворень, заснованих на існуючих елементах, але на інших рівнях з новими структурами, нових вживань з скороченням, усіченням конструкцій, замінами і навіть скасуванням використання.

Тенденцію до економії мовних зусиль багато дослідників вважали найбільш рушійною силою та основною причиною розвитку мовної системи. Тому лінгвісти завжди приділяли особливу увагу вивченню цього питання, а саме О. Есперсен, А. Мартіне, Г. Фрей, І. А. Бодуен де Куртене, О.А. Потебня та інші. Наприкінці минулого століття велику кількість робіт було присвячено виявленню принципів мовної економії. Слід відмітити, що інтерес тільки посилюється, адже існує багато думок, наскільки це позитивно впливає на мовну систему взагалі, системи новогрецької мови зокрема. Вирішенням цього аспекту проблеми опікуються грецькі дослідники А. Анастасіаді-Сімеоніді, А. Хрістофіду, Х. Алексіаді, М. Тріандафілідіс, Г. Бамбінйотіс, А. Накас, З. Гаврлідіду, Д. Томбаїдіс, Д. Хіла-Маркопулу та інші.

Отже, статтю присвячено дослідженню проблем, причин та принципів мовної економії, їхнього впливу на процеси творення слів новогрецької мови, оцінюванню та формулюванню твердження щодо впливу користування засобами економії мовних зусиль на систему новогрецької мови.

Новизна у вивченні цього проблемного питання полягає у тому, що у дослідженні зроблено спробу проаналізувати та оцінити вплив мовної економії на систему грецької мови.

Теоретичні положення економії у мові та мовленні, які безпосередньо є теоретичними засадами загального мовознавства, концентрують та застосовують такі напрями дослідження, як соціолінгвістика, психолінгвістика, прагмалінгвістика, когнітивна лінгвістика, стилістика та культура мовлення, які у сукупності об'єднують антропоцентрична спрямованість [2, с. 9]. Таким чином, вченими аналізується: взаємодія та взаємовплив суспільства та людини, її соціальні характеристики (соціолінгвістика), особливості мислення та концентрації уваги, пам'яті та обсягу знань (психолінгвістика), наміри та цілі у процесі формування думки та її висловлювання (прагмалінгвістика), досвід людини в межах стандартизації мислення та мовних засобів (когнітивна лінгвістика). Реалізація принципів мовної економії досліджується з урахуванням засад теорії функціональних стилів мови. Вживання стислих структур притаманне всім сферам спілкування людей, отже зумовлене метою передавати великий обсяг інформації мінімумом мовних засобів [2, с. 9].

Серед причин виникнення економії мовних зусиль дослідники виокремлюють екстралінгвістичні (біологічні та соціальні фактори) та лінгвістичні [2, с. 10].

Біологічними факторами лінгвісти пояснюють прагнення людини мінімізувати надмірні фізіологічні зусилля (роботу головного мозку, пам'яті, м'язів обличчя та ін.) і направити всі сили на вербальну взаємодію з іншими представниками соціуму [7, с. 445].

Соціальними факторами лінгвісти вважають розвиток сучасних видів комунікації: спілкування у соціальних мережах, смс-комунікація, листування електронною поштою. Прагнення мовця заощадити свій час та максимально наповнити повідомлення інформацією дуже часто призводить до негативних наслідків для системи новогрецької мови. Отже мова набуває символічного характеру у прямому розумінні цього поняття [8, с. 109-112].

Постійно змінювана природа мовної системи пояснює лінгвістичні причини економії, які полягають у здатності мовного знака взаємодіяти з іншим та створювати новий елемент мовної системи з відповідними характеристиками [7, с. 450].

Оскільки принципи економії регулюють кожну функцію мови, а отже, і явища, що змінюються, тож випадки мовної економії простежуються на всіх рівнях системи новогрецької мови [8, с. 224-226].

На фонетичному рівні економія відтворюється фонетичними змінами у новогрецькій мові, наприклад, злиття голосних: *παλαία* – *παλία*, *δεκαέξι* – *δεκάξι*; елізія: *από όλου* – *απ'όλου*, *το ονειρεύτηκες* – *τ'ονειρεύτηκες*; аферезіс: *εσύ είσαι* – *εσύ'σαι*, *μου έφερε* – *μου'φερε*; сінкопа: *κορυφή* – *κορφή*, *στάρι* – *στάρι*; усічення голосного: *φέρει το* – *φέρ'το*, *από το σπίτι* – *απ'το σπίτι*, *κόψε το* – *κόψ'το*; усічення приголосного: *το δάσκαλο, μη βιάζεσαι* та інші.

На граматичному рівні відбувається злиття граматичних форм, наприклад: *σου το λέω* – *στο λέω*, *περ μου το* – *πέστο μου*.

На лексичному та лексико-семантичному рівні новогрецької мови можна відділити такі випадки мовної економії, відображені у словотворчих процесах: утворення аббревіатур або акронімів, що є різновидом скорочення слів (літерні (ініціальні) (М.Т.Π.Υ., К.Ο.Κ. – *Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας*, Н/Υ – *Ηλεκτρονικός Υπολογιστής*); звукові (Ο.Τ.Ε., К.Τ.Ε.Λ. – *Κοινό Ταμείο Εισπράξεων Λεωφορείων*); складові (ΠΟΛ.ΑΝ. – *ΠΟλιτική Άνοιξη*, ΚΥ.ΣΥΜ. – *ΚΥβερνητικό ΣΥΜβούλιο*); мішані (ΠΑ.ΣΟ.Κ, ΠΡΟ-ΠΟ – *Υπουργείο ΠΡΟστασίας του ΠΟλίτη*) [5]. Потреба в економії як мовних (слова, склади), так і позамовних засобів (час, простір), зручність спілкування стає причинами активного творення нових аббревіатур. У мовця виникає необхідність створити певне слово (марковане, наприклад, жаргонне), яке буде запам'ятовуватися на тлі загальноприйнятих та вже унормованих слів [1, с. 246-247].

Явище полісемії також належить до економічного поповнення лексичного складу новогрецької мови. Замість створення нового слова для номінації нового поняття мовець наділяє новими характеристиками вже існуюче, тому йдеться про функціонування неосемантизмів, що захищає мову від утворення надмірної кількості лексичних одиниць [8, с. 260]. Також характерним явищем для новогрецької мови є запозичення з англійської мови, але останнім часом лінгвісти намагаються підібрати еквівалент новогрецькою (*διεπαφή* – *interface*, *σύνδεσμος* – *link*, *πύλη* – *portal*, *πάροχος* – *provider*, *περιαγωγή* – *roaming*, *εικονικός*, -η, -ο – *virtual*, *in*). В новогрецькій мові існує достатньо велика кількість ЛО з компонентом «мережа-інтернет»: *δίκτυο*- (*δίκτυοτηλεφώνια*, *δίκτυοσύσκεψη*, та ін.), *κυβερνο*- (становить грецький відповідник основи словоскладання *cyber*:- *κυβερνοχώρος*), *ηλεκ*- (*ηλεκτρονικότητα*), *ιστο*- (перекладений відповідник англословного запозичення *web*: *ιστοσελίδα*), *е*- (найбільш поширена за вживанням складова лексичних інновацій: *е-ευκαιρία*, *е-αγορά*, *е-κοινωνία*) [11, с. 462-466]. Окрім

утворення композитів, новогрецькій мові притаманні слова, утворені від діктюо за допомогою афіксів: δικτύωση, δικτυακός, διαδίκτυο, διαδίκτυακός, διαδίκτύωση [11, с. 466-469].

Найпродуктивніша модель економічного дериваційного творення ЛО новогрецької мови відбувається за допомогою саме префіксоїдів (наприклад, αερο-, авос-, βιο-, βιντεο-, γεω-, εθνο-(εθνικό), εμπορο-, ευρω-, ηλεκτρο-, ιστο-, μακρο-, μικρο-, μονο-, ναυό-, οικο-, πολυ-, τρομο-, φίλ- та ін), що становить 68% від загальної кількості афіксальних словотворів. За допомогою суфіксоїдів утворюється 26% ЛО (-ποίηση, -σμός, -λογία, -λογία та ін.), за допомогою префіксів та суфіксів – 4% і 2% відповідно.

На синтаксичному рівні новогрецька мова вирізняється стандартизацією мови відповідно до функціонального стилю використання мови та вживанням стандартних конструкцій, еліптичних речень. Наприклад, Καλημέρα!

Για που;

Ωραία, πάμε!

Вρέχει.

Засобом економії мовних зусиль є використання символів, картинок, смайлів, відповідно зміни відбуваються на лексико-синтаксичному рівні мови.

Грецькі дослідники, окрім очевидних випадків активної ролі мовців у зміні лексики, вивчаючи семантичні метаболізми, останніми роками зазначають творчу та продуктивну роль грецької мови завдяки механізму міжпредметності, як головного інтелектуального важеля смислових змін, що відбуваються на засадах принципів економії. Цей термін позначає суб'єктивні прагматичні процеси, за допомогою яких оратори втручаються у зміст слів, які вони використовують у своїх повідомленнях, щоб змусити слухача сприймати не лише інформацію, яку вони передають, а й їхні переконання, індивідуальні та соціальні, а також почуття, які вони виражають.

Основні висновки:

1. Застосування принципів економії мовних зусиль відбиває внутрішню динаміку новогрецької мови, особливо її лексикону. Це притягує новітні тенденції не тільки до процесу активного поповнення лексики грецької мови, а й розширення меж сполучуваності слів, актуалізації лексем, що перебували на периферії тощо.

2. Семантичне (або лексичне) словотворення є продуктивним способом лексикалізації та граматикизації новогрецької мови, що служать також засобом посилення експресії лексики, розширення або звуження значення за рахунок утворених цим способом більш виразних лексичних одиниць – синонімів, антонімів, гіперонімів, гіпонімів та ін., що є проявом надання парадигматичних характеристик лексичним одиницям новогрецької мови.

3. Основні шляхи творення лексичних одиниць новогрецької мови – це:

– афіксальне словотворення (за допомогою афіксів та афіксоїдів), яке становить 56% від загальної кількості зафіксованих неологізмів;

– основоскладання (композиції) або словоскладання (юкстапозиції) (19%);

– творення абрєвіатур, усічених та скорочених форм (5%);

– вживання запозичень та інтернаціоналізмів здебільшого (20%) англійською мовою, рідше французькою.

4. Новотвори як результат внутрішньомовних процесів у новогрецькій мові мають більшу питому вагу, ніж нові запозичення. Вони є результатом різних способів семантичного або морфологічного словотворення. Таким чином, новогрецька мова, впроваджуючи перекладні кальки і надаючи їм перевагу, на відміну від запозиченої лексики, оновлює свій лексичний склад.

Відзначається застосування засобів мовної економії на всіх рівнях системи новогрецької мови, що підтверджує загальну тенденцію до універсалізації та спрощення мовної системи грецької мови. Найчастіше мовна економія виявляє себе у словотворенні лексичного складу новогрецької мови використанням скорочень, усічених форм та зрощень, що визначає **подальші перспективи дослідження** саме системи грецької мови у лексикологічному аспекті. Видається можливим та актуальним подальше вивчення конкретних шляхів творення лексичних одиниць (є потреба у більш детальному розгляді аналітичних способів творення лексичних одиниць, наприклад, артикльового словотворення, які у порівнянні з синтетичними представлені не в великій кількості, але заслуговують на докладний аналіз), розробка концепцій виникнення неологізмів грецькими лінгвістами, обмежень, які вони прагнуть реалізувати, на вживання запозичень і творення грецьких відповідників запозиченої лексики.

Література:

1. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі. К. : Видавничий дім Бураго, 2008. 336 с.
2. Зимина Л. О. Принцип економії в сучасній рекламі: автореф. Диссертация на соискание уч.степени кандид.филол. наук.: спец. 10.02.01 «Русский язык». Томск, 2007. 20 с.
3. Δελτίο επιστημονικής ορολογίας και νεολογισμών: Τεύχος 6 (Με ανατύπωση τω τεύχων 1-5) / Прол. Т.П. Γιοχάλας. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, 1997. 744 σ.
4. Δελτίο επιστημονικής ορολογίας και νεολογισμών: Τεύχος 7 / Прол. Т. П. Γιοχάλας. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, 2000. 244 σ.
5. Δελτίο επιστημονικής ορολογίας και νεολογισμών: Διπλό τεύχος 9-10 / Επμ. Α. Χριστοφίδου. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, 2009. 476 σ.
6. Δελτίο επιστημονικής ορολογίας και νεολογισμών: Τεύχος 11 / Επμ. Α. Χριστοφίδου. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, 2012. 290 σ.
7. Κατσούδα Γ., Κρητικού Π. Οπτικοί συμφορμιοί. Δελτίο επιστημονικής ορολογίας και νεολογισμών: Διπλό τεύχος 9-10. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, 2009. Σ. 439-458.
8. Ξυδόπουλος Γιώργος Ι. Εισαγωγή στην ανάλυση της λέξης και του λεξικού. Λεξικολογία. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2008. 380 σ.
9. Τομπάιδης Δ. Λεξιλογικά της Νέας Ελληνικής. Αθήνα: Εκδόσεις Επικαιρότητα, 1998. 241 σ.
10. Χείλα-Μαρκοπούλου Δ. Γλωσσική δημιουργία και γλωσσική μεταβολή. Δελτίο επιστημονικής ορολογίας και νεολογισμών: Διπλό τεύχος 12. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, 2013. Σ. 173-197.
11. Χριστοφίδου Α. Δίκτυο-. Μια γλωσσολογική πρόταση. Δελτίο επιστημονικής ορολογίας και νεολογισμών: Διπλό τεύχος 9-10. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, 2009. Σ. 461-476.